

COMPETENȚELE PROFESIONALE: ASPECTE TEORETICE**Tatiana PUȘCA***Catedra Științe ale Educației*

L'école est nécessaire pour faire face a deux défis: donner des réponses complexes à des situations différentes et refléter ce qui se passe dans la société. La compétence professionnelle représente la capacité de l'enseignant d'appliquer, de combiner le transfert des connaissances et des compétences dans divers milieux de travail pour réaliser les activités demandées.

Opțiunea strategică din ultimii ani în politica educațională a fost și este cea de calitate în educație. Școlii i se cere să facă față atât provocărilor prezentului, cât și așteptărilor viitorului, să dea răspunsuri complexe diferitelor situații, să reflecte în interior ceea ce se întâmplă în societate.

Pentru a obține un rezultat pozitiv în procesul educațional, este nevoie, ca în calitate de cadru didactic, să ne formăm patternuri sociocomportamentale necesare în obținerea și producerea efectelor dorite asupra altor persoane. Aceste patternuri nu sunt altceva decât competențele atât de utile în viața noastră cotidiană și profesională, deoarece ele se raportează la motivațiile noastre personale (a fi popular – sociabilitate) sau la obiecte atribuite cuiva alt (dezvoltarea capacităților de învățare, muncă, refacere). Așadar, cadrul didactic ca agent al schimbării trebuie să cumuleze condițiile de competență. Competența profesională reprezintă capacitatea de a aplica, a transfera și a combina cunoștințe și deprinderi în situații și medii de muncă diverse, pentru a realiza activitățile cerute la locul de muncă, la nivelul calitativ specificat în standardul ocupațional.

Profesia didactică are o dimensiune umană extrem de puternică, fapt care implică nu doar cunoștințe, ci și competențe, atitudini, valori, etos, într-un cuvânt conștiință profesională. Cadrul didactic nu este doar un agent, care se supune unui sistem de norme, ci și un actor care se investește în ceea ce face, conferă semnificații, trăiește cu elevii, cu un indice de intervenție personală importantă. Activitatea profesorului nu poate fi în întregime canonizată și redusă la norme și reguli rigide, la standarde profesionale care, deși necesare, nu pot acoperi întreaga arie a situațiilor în care se află profesorul. Cadrul didactic funcționează într-un spațiu de relativă incertitudine, de urgență și chiar de risc, un spațiu în care coexistă două tipuri de situații:

- situații repetitive și ritualizate pentru care cadrul didactic dispune în repertoriul său profesional de competențe necesare pentru a le aborda și a le soluționa rapid și eficient;
- situații didactice noi, adesea neobișnuite, creative, care cer soluții noi și pentru care cadrul didactic nu dispune de competențele necesare pentru abordarea și soluționarea lor rapidă. Aceste situații îl obligă la un tip de reflectare și de explorare, la anumite ezitări etc.

De aceea, profesionalizarea activității didactice nu se reduce la asimilarea sistematică a unor competențe descrise de standardele profesionale, ci presupune o utilizare euristică și creativă a acestora în situații și contexte educaționale care cer acest lucru. În acest context, profesionalizarea înseamnă „o redefinire radicală a naturii competențelor care se află la baza unor practici pedagogice eficiente”. Profesionalizarea trebuie să includă (pe lângă cunoștințele și competențele profesionale) și scheme de gândire/raționament, de interpretare, de creare a ipotezelor, de anticipare, de decizie.

Termenul *competență* are înțelesul de abilitate sau capacitate de a satisface scopurile educației. Competența profesorului în acțiunea educativă este abilitatea comportării sale într-un anumit fel într-o situație pedagogică. În acest sens, „competența reprezintă posibilul comportamental, în timp ce performanța dezvăluie realul comportamental” (Belous V., 1992, p.99). Competența este condiționată de informație, iar aceasta acționează asupra performanței și stilului de muncă al profesorului în mediul școlar.

Prin competență pedagogică se mai înțelege, în sens larg, capacitatea unui educator de a se pronunța asupra unei probleme pedagogice, în temeiul cunoașterii aprofundate a legităților și determinărilor pedagogice educative; în sens restrâns, se referă la capacitatea unei persoane de a realiza, la un anumit nivel de performanță, totalitatea sarcinilor tipice de muncă specifice profesiei didactice. Noțiunea de competență pedagogică tinde să fie folosită în prezent cu înțelesul de standard profesional minim, deseori specificat prin lege, la care trebuie să se ridice o persoană în exercitarea principalelor sarcini de lucru ale profesiei didactice, astfel încât societatea să fie protejată de riscul profesării acestei meserii de către oameni insuficient pregătiți. Pe măsura

acumulării experienței și a dezvoltării aptitudinii pedagogice, o persoană dobândește măiestrie pedagogică. Măiestria pedagogică se referă la o treaptă superioară de dezvoltare a unei „competențe pedagogice” inițiale și desemnează „un înalt nivel al competenței atins de antrenament, de natură să permită obținerea cu ușurință a unor realizări la nivel de expert” (W.R. Houston).

Așadar, competența profesională reprezintă capacitatea de a aplica, a transfera și a combina cunoștințe și deprinderi în situații și medii de muncă diverse, pentru a realiza activitățile cerute la locul de muncă, la nivelul calitativ specificat în standard. Competența profesională este îmbinarea și utilizarea armonioasă a cunoștințelor, deprinderilor și atitudinilor în vederea obținerii rezultatelor așteptate la locul de muncă.

A fi competent înseamnă:

- a aplica cunoștințele de specialitate;
- a folosi deprinderi specifice;
- a analiza și a lua decizii;
- a fi creativ;
- a lucra cu alții ca membru al unei echipe;
- a comunica eficient;
- a te adapta la mediul de muncă specific;
- a face față situațiilor neprevăzute.

Competența profesională evidențiază capacitatea unei persoane de a integra cunoștințele teoretice cu deprinderile practice și cu capacitatea proprie de gândire, analiză și sinteză pentru a efectua activități și a obține rezultate la nivelul calitativ descris în standard.

Există 2 categorii generale de competențe:

➤ *Competențe profesionale* - au în vedere capacitatea de selecție, combinare și utilizare adecvată a ansamblului integrat, coerent dinamic și deschis de cunoștințe și abilități (cum ar fi: abilități cognitive, acționale, relaționale) și alte achiziții (cum ar fi: valori și atitudini) specifice activității de evaluare a politicilor și programelor publice, în vederea rezolvării cu succes a situațiilor-problemă în condiții de eficacitate și eficiență.

➤ *Competențe transversale* - semnifică capacitățile care transcend specializarea evaluării politicilor și programelor publice și care au o natură transdisciplinară: abilități de comunicare orală și scrisă, abilități de lucru în echipă, respectarea și dezvoltarea valorilor și eticii profesionale, utilizarea IT, rezolvarea de probleme și luarea deciziilor, recunoașterea și respectul diversității și multiculturalității, autonomia învățării, inițiativă și spirit de antreprenorial, deschiderea către învățarea pe tot parcursul vieții ș.a.

În urma unui efort de sinteză a concluziilor cercetărilor întreprinse până în prezent în domeniul psihologiei învățării, privind în special condițiile în care predarea poate înlesni realizarea obiectivelor educative propuse educabililor, s-au format mai multe teze, în legătură cu competențele unui profesor eficient:

▪ Stabilește cu claritate obiectivele pe care urmează să le realizeze elevii. Aceasta presupune ca profesorul să posede, de exemplu, competența de a identifica obiectivele educative de atins prin luarea în considerație a caracteristicilor elevilor săi și a așteptărilor comunității sociale; a operaționaliza obiectivele alese spre a fi propuse elevilor; a utiliza diferite tehnici de analiză a sarcinilor de învățare implicate în realizarea fiecărui obiectiv ales.

▪ Prezintă elevilor care sunt cele mai înalte performanțe, în anumite limite rezonabile, la care se așteaptă ca ei să se ridice în realizarea diferitelor activități care le sunt propuse.

▪ Identifică și concepe activități de învățare care sunt relevante pentru contextele reale de viață cotidiană a elevilor (J.E. Ormond, 1998).

▪ Manifestă preocuparea de a se adapta la diversitatea elevilor prin selecționarea unor strategii de instruire și a unor materiale de învățare care sunt adecvate vârstei, pregătirii anterioare, valorilor culturale și nevoilor individuale de educație ale elevilor.

▪ Creează și menține în sala de clasă un climat de lucru care favorizează învățarea, motivația intrinsecă a învățării și dorința de a realiza sarcinile de lucru propuse; aceasta presupune o serie de competențe de management al clasei, începând cu cele legate de aranjarea mediului fizic al clasei, astfel încât să se înlesnească interacțiunea dintre profesori și elevi, stabilirea împreună cu elevii a unor limite rezonabile în care trebuie să se înscrie comportamentul fiecăruia și terminând cu cele legate de crearea unei atmosfere de lucru, destinsă, încurajarea preocupării elevilor de a se autocontrola continuu și competențele de tratare corespunzătoare ale manifestărilor de indisciplină.

- Încurajează interacțiunea socială a elevilor în discutarea și realizarea diverselor activități de învățare legate de tema supusă studiului.
- Oferă elevilor o structură de lucru de natură să ghideze activitatea de învățare a elevilor și comportamentul lor în timpul orelor.
- Încurajează elevilor prelucrarea/procesarea intelectuală a informațiilor punându-i în situația de a desfășura activități care implică procese cognitive ce îi vor ajuta să învețe și să-și reamintească informația. De exemplu, evidențierea legăturilor logice dintre anumite informații, solicitarea elevilor în a realiza extrapolări sau în a stabili implicații posibile ale unui fapt constatat, încurajarea exprimării în maniere diverse - grafice, simbolice, semantice.
- Îi ajută pe elevi să stăpânească esențialul - acele cunoștințe și deprinderi care sunt de bază pentru studierea la nivel superior a unui domeniu, cerință care implică ea însăși din partea profesorului capacitatea de esențializare.
- Oferă elevilor sarcini de lucru, provocatoare, interesante, de natură să stimuleze dezvoltarea lor intelectuală; de exemplu, sarcini care îl pun pe elev în situația de a-și testa ceea ce a învățat efectiv și a stabili ce urmează să învețe; sarcini care presupun exersarea unor strategii de soluționare a unei anumite categorii de probleme dificile sau a unor strategii prin care își pot dezvolta anumite competențe.
- Propune activități de învățare care solicită elevilor activități intelectuale de un înalt nivel de complexitate.
- Realizează o continuă monitorizare a progresului elevilor în realizarea obiectivelor educative care le-au fost propuse (J.E. Ormrod, 1998).

Bibliografie:

1. Chicu V., Dandara O., Solcan A. Psihopedagogie centrată pe copil. - Chișinău: CEP USM, 2008.
2. Marin Călin. Teoria educației. Fundamentarea epistemică și metodologică a acțiunii educative. - București, 1996.
3. www.infoportal.ro/articol~din-actualitate~info-797531~competentele-cadrului-didactic-din-invatamantul-preprimar...
4. www.uem.ro/universitatea/Facultatea_de_Stiinte_Economice_si_Administrative/Catedra_de_socio.../Claudia%20did%202004
5. http://facultate.regielive.ro/proiecte/pedagogie/competente_profesionale-61405.html
6. http://arilog.ro/fisiere/materiale/Ghid_evaluarea_competentelor_2009.pdf
7. <http://www.cjsibiu.ro/portal/sibiu/cjsibiu/stiri.usf/B6302CC0DF8CF90FC22575A5002630C9/>

Prezentat la 23.06.2009